

Τι θυμάμαι από τον Νίκο Νικολαΐδη

Σκαλίζω τα χαρτιά μου. Από τα τέσσερα-πέντε γράμματά του που έχω στα χέρια μου — ένα σταλμένο εδώ στο σπίτι μου στην Αθήνα, τρία στη Στοκχόλμη κι ένα στην Αϊόβα Σίτι των ΗΠΑ —, το πρώτο φέρει την ημερομηνία *Φεβρουάριος 1980*.

Την προηγούμενη χρονιά είχαν προβληθεί *Τα κουρέλια τραγουδάνε ακόμα*, που τον μετέτρεψαν εν μία νυκτί σε θρύλο του πιο ανήσυχου και αντισυμβατικού κομματιού της νεολαίας.

Τον είχα κι εγώ περί πολλού, και του έστειλα το πρώτο μου βιβλίο, που βγήκε επίσης το '79, τα *Κομματάκια*. Για να λάβω μια θερμή επιστολή του (*Κάτι συμβαίνει μ' αυτό το βιβλίο. Κάτι πολύ καλό! Και στο τέλος: Πάντως είσαι «μέσα» και πολύ μάλιστα, αν καταλαβαίνεις τι εννοώ*), και τον αριθμό τηλεφώνου του.

Πήγα σύντομα και τον είδα, πού αλλού, στην Κηφισιά, που εκείνος την έγγραφε πάντα *Κηφησιά*.

Από τότε, αν και κατά διαστήματα χανόμασταν τελείως, δεν έπαψα να τον βλέπω ή να μιλάμε στο τηλέφωνο.

Ήμουν είκοσι χρονών όταν τον πρωτογνώρισα, και αργότερα τον συνάντησα ασφαλώς κι αλλού, κυρίως όμως στο σπίτι του τον θυμάμαι. Το ίδιο αυτό σπίτι που πρωταγωνιστούσε στα ελεγειακά *Κουρέλια*, και που η γλυκόπικρη ατμόσφαιρα της ταινίας το είχε σφραγίσει στα μάτια μου ανεξίτηλα.

Κι όμως, έβλεπα έναν χαλαρό, ευγενικό και τρυφερό, και την ίδια στιγμή πάντα αυτοσαρκαζόμενο και κυνικό Νίκο, να περιφέρεται εκεί μέσα σαν το ψάρι στο νερό.

Συνήθως, καθόμασταν στο γραφείο του, το στενόμακρο σαν διάδρομο, με τις βιβλιοθήκες και τα στερεοφωνικά από τη μια, και τα ατέλειωτα τζάμια που έβλεπαν στον κήπο-κτήμα από την άλλη.

Θυμάμαι την πελώρια σαν χαλκά βέρα του, και την αγάπη του για τα φαρδιά σκούρα γυαλιά ηλίου. Κι ένα λυκόσκυλο τέρας, που το κρατούσε όταν με υποδεχόταν ή με ξεπροβόδιζε, επειδή το φοβόμουν.

Όλ' αυτά υπό την, άλλοτε ορατή κι άλλοτε αόρατη, σκέπη της γυναίκας του της Μαρί-Λουίζ.

Θυμάμαι τη βαθιά απόλαυση που ένιωσα διαβάζοντας το πρώτο του μυθιστόρημα, τον αμίμητο *Οργισμένο Βαλκάνιο*. Ένας δημιουργός εμβληματικός στον κινηματογράφο, που επιπλέον έγγραφε και μια ανάλογα τολμηρή και πρωτότυπη πρόζα. Ένας δημιουργός απροκάλυπτα επηρεασμένος από την αμερικάνικη μαζική κουλτούρα, όσο και οι επόμενες γενιές, όπως η δική μου. Μια διέξοδος στο ασφυκτικά πολιτικοποιημένο κλίμα

της μεταπολίτευσης, όπου οι αναφορές στον Εμφύλιο και στην Αριστερά είχαν καταντήσει του συρμού.

Ειδικά για τον *Οργισμένο Βαλκάνιο* πίστευα ότι, αν ποτέ τον γύριζε σε ταινία, θα ήταν το αριστούργημά του. Εάν η ακαταμάχητη τεχνική του, η στιλιστική φαντασμαγορία του, επενδυόταν σ' ένα τόσο βιωμένο (μόνο φαινομενικά;), άμεσο και νεοελληνικό θέμα, το αποτέλεσμα θα ξεπερνούσε κάθε προηγούμενο.

Στα τέλη του '83, πήραμε μέρος στην τηλεοπτική εκπομπή *Θέματα και βιβλία*, μαζί με διάφορους άλλους συγγραφείς, από τον Τατσόπουλο ως τον Κουμανταρέα. Και ο Νίκος, θυμάμαι, σηκώθηκε κάποια στιγμή νευριασμένος, κι εγώ δεν ξέρω πια με τι, και έφυγε από το πλατό, κι η εκπομπή συνεχίστηκε σαν να μην έτρεχε τίποτα!

Τον Μάιο του 1984, καταθέσαμε οι δυο μας μια ιδέα για ταινία, με τον τίτλο *Το φυλάκιο*, στο Κέντρο Κινηματογράφου, αλλά μας την έκοψαν. Ήταν μια ιστορία που ήθελα πολύ να γράψω, και που υποτίθεται ότι αποτελεί τη συνέχεια του ημιτελούς μυθιστορημάτος μου *Η αυτοκρατορική μνήμη του αίματος*. (Λέω υποτίθεται, επειδή ένας θεός ξέρει ποια θα είναι η συνέχεια, εάν, και όποτε, στρωθώ τελικά να τη γράψω.)

Αργότερα πάλι, γύρω στο '85, επί Βασιλικού στη διεύθυνση προγράμματος της ΕΡΤ, βρεθήκαμε να συζητάμε την περίπτωση να σκηνοθετήσει σε μίνι σίριαλ τα *Διόδια*. Ο Βασιλικός πίστευε στο βιβλίο μου όσο κι ο Νίκος, αλλά ο τελευταίος απαιτούσε ένα επίπεδο κινηματογραφικής παραγωγής που δεν μπορούσε να προσφέρει η τηλεόραση.

Πριν τα πράγματα φτάσουν σε αδιέξοδο, πρόλαβα να γράψω τα σενάρια των συνολικά έξι επεισοδίων, δουλεύοντας για καιρό μαζί με τον Νίκο (ένα απ' αυτά χάθηκε, κατά την αποστολή του στην Κηφισιά!). Και εννοείται ότι όλη αυτή η προεργασία, μου φάνηκε χρήσιμη στην εκδοχή των τεσσάρων επεισοδίων που σκηνοθέτησε τελικά ο Κώστας Μαζάνης.

Θέλω να πω ότι ήρθαμε αρκετές φορές κοντά, και παραλίγο να συνεργαστούμε (αφού δεν τα γύρισε ποτέ, τα *Διόδια* δεν πάνονται).

Ανάμεσα στα βιβλία που έλεγε ότι θέλει να κάνει ταινία, εκτός από *Τα τσιτζίκια* μου, ήταν *Οι κεκαρμένοι* και *Το θολάμι* του Νίκου Κάσδαγλη. Τον τρώμαζαν, όμως, τα πολλά εξωτερικά. Και ταυτόχρονα τον ήλκυαν, γιατί τον θυμάμαι να εξηγεί ότι ειδικά στο *Θολάμι*, αυτό ήταν το ατού: η καταδίωξη του πληγωμένου τρομοκράτη μες στο κέντρο της Αθήνας, η αναστάτωση που θα προκαλούσε εκεί, κάτι που χρειαζόταν έναν προϋπολογισμό χολιγουντιανής ταινίας για να υλοποιηθεί ικανοποιητικά.

Ήθελε να γυρίζει ταινίες *δωματίου*, όχι τόσο επειδή βαριόταν τη φασαρία, όπως έλεγε. Ζούσε πολύ μέσα σε τέσσερις τοίχους, και τα έργα του δεν μπορούσαν παρά να μιλάνε γι' αυτό του το βίωμα.

Να, γιατί πιστεύω ότι δεν γύρισε ποτέ του και τον *Οργισμένο Βαλκάνιο*. Επειδή είχε περάσει πια σε μια άλλη φάση. Σε μια φάση όλο και πιο σκοτεινή και μοναχική, που φαίνεται ανάγλυφα στις τελευταίες του ταινίες: *Ο χαμένος τα παίρνει όλα* (όπου μετέτρεψε σε πρωταγωνιστή, όχι μόνο τον γιο του τον

Συμεών, αλλά ακόμη και τον ανήσυχο και ασυμβίβαστο όσο κι ο ίδιος ο Νικολαΐδης, τραγουδοποιό Γιάννη Αγγελάκα) και *The zero years*.

Θυμάμαι το πτώμα του πατέρα, που ο ήρωας κρατάει άταφο μες στο διαμέρισμά του, στο δεύτερο μυθιστόρημα του Νίκου, *Γουρουνία στον άνεμο*.

Θυμάμαι τη Δώρα Μασκλαβάνου, που τη γνώρισα με αφορμή το ρόλο της στη *Γλυκιά συμμορία*, και γίναμε για ένα διάστημα στενοί φίλοι (και με την ίδια και με τον τότε σύζυγό της τον Νίκο Κυπουργό).

Θυμάμαι τον Περιστεριώτη όπως κι εγώ, σκηνοθέτη Αντώνη Κόκκινο, που ήρθε να με βρει, σταλμένος από τον Νίκο, για να κοιτάξω το σενάριο του *Τέλους εποχής*, όπου, όπως ακριβώς και στα *Διόδια*, πρωταγωνιστεί μια παρέα αποφοίτων γυμνασίου κι ένας πειρατικός ραδιοσταθμός — επειδή ο Κόκκινος το είχε εν μέρει εμπνευστεί από το βιβλίο μου.

Κι έναν βοηθό του Νίκου, τον Οδυσσέα Λάππα, που τον βοηθήσαμε με τον Τατσόπουλο στο σενάριο μας μικρού μήκους, επιστημονικής φαντασίας, με τον τίτλο *Shablo*, το οποίο, πολλά χρόνια μετά έμελλε να διασκευάσω σε δική μου νουβέλα («Μέδουσα»), μια νουβέλα που περιλαμβάνεται στο ακυκλοφόρητο ακόμη βιβλίο μου *Απέραντα άδειο σπίτι*.

Έμαθα το θάνατό του πριν από καμιά εικοσαριά μέρες — στις 5 Σεπτεμβρίου, από πνευμονικό οίδημα, στα εξήντα επτά του — από την εφημερίδα, και ανυπομονώ να ξεκοκαλίσω το ανέκδοτο, τρίτο και φαρμακερό, μυθιστόρημά του *Μια στεκιά στο μάτι του Μοντεζούμα*.

Είχα προλάβει να του αποτίσω φόρο τιμής, το 2003, στην *Επινόηση της πραγματικότητας*, κι ας πρόκειται για έργο μυθοπλασίας. Εκεί τον αναφέρω ονομαστικά (μαζί με τη φράση-κλειδί από τον *Οργισμένο Βαλκάνιο* για την Ελλάδα: *Αυτή η χώρα είναι το πιο ανώμαλο ρήμα του κόσμου*), ως έναν από τους ελάχιστους σήμερα πια, ασυμβίβαστους με το σύστημα.

Από τη γενιά του, είναι διάφοροι κινηματογραφιστές που μ' αρέσουν πολύ ή λίγο. Ο Νικολαΐδης, όμως, παραμένει ο αγαπημένος μου.

Αυτός που δείχνοντας ένα πλατύφυλλο φυτό να το δέρνει η βροχή, κατόρθωνε να σου υποβάλει την αίσθηση της καταιγίδας. Αυτός που μ' ένα τηλεκατευθυνόμενο αυτοκινητάκι, σου συνόψιζε την αίσθηση της Επόμενης — μετά την καταστροφή του πλανήτη — Μέρας.

Αυτός που ήταν περισσότερο από κάθε άλλον λυρικός και μαζί σαρκαστικός, ο πιο ρομαντικός και ο πιο απελπισμένος.

Στην πραγματιστική και μαλθακή εποχή μας, την υποδουλωμένη στο χρήμα, μπορεί να φαινόταν ντεμοντέ. Αλλά όταν ξανάρθουν οι Νέοι Ρομαντικοί, ίσως τον χρίσουν πρίγκηπά τους γι' άλλη μια φορά.

Πού βλέπω δείγματα ή σπέρματα νεορομαντισμού; Στους οικολόγους, στο κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης (εδώ και η τάση, *το έθνος ως ανάχωμα στην παγκοσμιοποίηση*), ακόμα-ακόμα και σε όσους επιδίδονται στην εσωτερική αναζήτηση — τόσο ευρεία και τόσο επεικής είναι η οπτική μου γωνία.

Δεν είναι προφητεία, το μέλλον παραμένει απρόβλεπτο και ανεξιχνίαστο. Λέω απλώς τους ευσεβείς μου πόθους.

Υ.Γ.

Το κείμενο αυτό, σε μια ελαφρώς συντομότερη εκδοχή, είδε το φως της δημοσιότητας στην *Athens Voice*, ακριβώς τρία χρόνια μετά τη συγγραφή του (στις 14-9-2010), και αφού πρώτα είχα εξασφαλίσει την άδεια της γυναίκας του Νίκου, για όσα συνόδευε: τα πέντε (τόσα ήταν τελικά) γράμματά του, που αναφέρω στην αρχή.

Η εφημερίδα αντέδρασε ακαριαία στην πρότασή μου, αντιμετωπίζοντάς την ως λαυράκι. Τα γράμματα του Νίκου, τον ζωντανεύουν σε τέτοιο βαθμό, ώστε καταντάει σκανδαλώδες, να παραμένουν αδημοσίευτα. Ιδίως εάν λογαριάσει κανείς ότι ο Νικολαΐδης, παρά την περιθωριοποίησή του, εξακολουθεί να έχει τρομερά φανατικούς θαυμαστές.

Ωστόσο, αμέσως μετά την κυκλοφορία του επίμαχου φύλλου, και την ανάρτησή του στο σάιτ του φρι-πρες, ειδικά οι πέντε επιστολές, μυστηριωδώς εξαφανίστηκαν. Το κείμενό μου παρέμεινε, όχι όμως και το *κυρίως πιάτο*. Υπήρξε, άραγε, κάποια εμπλοκή με τους κληρονόμους του; Ή μήπως επρόκειτο για κάποιο τεχνικό πρόβλημα;

Ένας από τους θαυμαστές του Νίκου, πάντως, αντέδρασε εξίσου ακαριαία με την εφημερίδα. Τρεις μέρες μετά την κυκλοφορία του συγκεκριμένου φύλλου, φρόντισε να αναδημοσιεύσει τα γράμματα στο μπλογκ του (<http://georgefertakis.blogspot.com>), όπου και μπορεί να τα βρει κανείς ακόμη και σήμερα.

Υπό τον τίτλο *Νίκος Νικολαΐδης – Βαγγέλης Ραπτόπουλος*, ο Γιώργος Φερτάκης προτάσσει των πέντε επιστολών την εξής σημείωση:

Ή εγώ δεν βλέπω καλά, ή η *Athens Voice* δεν έχει ανεβάσει στο site της την πιο ενδιαφέρουσα σελίδα του τεύχους 315. Ιδού λοιπόν:

Τελικά, η ζωή απεχθάνεται, όντως, το κενό.